

TUDOMÁNYOS SZINTÉZIS A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉRŐL

A MAGYAR FORRADALMI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETE I.

Hazai történetírásunk, egyben egész kulturális életünk jelentős művel gazdagodott. A *magyar forradalmi munkásmozgalom története* első kötetének közreadásával. E felelősségteljes munkát mind a hazai, mind a határunkon túli szellemi, ideológiai, kulturális életben figyelemmel kísérték. Az utóbbi időben összefoglaló szintézisjellegű munkák jelentek meg, vagy fognak megjelenni folyamatosan — gondolunk itt például a 6 kötetes SZKP történetre, a 8 kötetes német munkásmozgalom történetére — nem csak a szocialista országokban, hanem a tőkés országokban is. Így a jelenség nem csak tudományos, hanem politikai szempontból is közérdeklődésre tart számot. Korunk fejlődése, a szocializmus térhódítása, a forradalmi áramlatok újabb fellendülése világszerte szükségyszerűen a munkásmozgalom fejlődésének történetére irányítja a figyelmet. A szocializmust megvalósító vagy annak felépítésén munkálkodó országokban pedig a múlt tapasztalatainak, harcainak, eredményeinek számbavétele mellett a művek a megelőző nemzedékeknek kijáró tiszteletet, megbecsülést s egyben a forradalmi múltnak a jelennel és a jövővel való szerves összekapcsolását is szolgálják. Nagyszerűen felelt meg e feladatoknak a szóban forgó mű.

Az első kötet a kezdetektől a Tanácsköztársaság bukásáig mutatja be 5 fejezetben a magyar munkásmozgalom fejlődésének első nagy történelmi korszakát. Jól tudjuk, nem ez az első összefoglaló jellegű munka erről a korszakról, mégis úgy érezzük, hogy e mű nem pusztán csak történelem, hanem több is annál. Az évtizedes üldöztetések, megáláztatások, sortüzek, jogfosztottság és börtönévek keservei, nyomor, létbizonytalanság és nélkülözések között megvívott harc, és áldozatok és lemondások árán kivívott eredmények, dicsőséges győzelmek számtalan esetben — a dogmatikus szemlélet miatt — már a megvalósult munkáshatalom idején váltak olykor a lebecsülés, meg nem értés, tagadás tárgyává. Az adott korszak és a mozgalmak felszínes tanulmányozása, elferdített és egysíkú értékelések kimondatlanul is nihilizmust szültek, s nem csak a múlt forradalmi hagyományai iránt, de a jelen értékei ellen is szóltak. Bármennyire is paradoxonnak tűnik, de a dogmatikus történetírás objektíve a korabeli uralkodó osztályokhoz hasonló,

„megbecsülést”, osztályrészt juttatott a munkásmozgalomnak.

Az utóbbi években örvedetesen fellendült a munkásmozgalom történetével foglalkozó tudományos munkák, tanulmányok, dokumentumkiadványok, értékes visszaemlékezések közreadásának száma. Az alapos és sokoldalú rész tanulmányokon, nagyobb lélegzetű monográfiákon alapuló szintézis vált tehát lehetővé a most kiadott műben. A munka egyik legnagyobb érdeme, hogy az eddig feltárt tudományos eredményeken alapul, és ezért értékelései megalapozottak, az általánosítások nélkülözik a fráziszerűséget, a felesleges jelzők használatát.

Nagy értéket ad a műnek, hogy a magyar munkásmozgalom fejlődését végigkísérve nem szakad el a nemzetközi munkásmozgalom történetétől. Több vonatkozásban utalásokat tesz a magyar és nemzetközi munkásmozgalom kölcsönhatására, a magyar munkásmozgalomnak nyújtott nemzetközi segítségre, ugyanakkor nem felejtkezik meg a hazai mozgalomnak a nemzetközi proletármozgalomban betöltött szerepéről sem. A mű a munkásmozgalom fejlődését, a hazai gazdasági, társadalmi, politikai viszonyokba ágyazva mutatja be az olvasónak. Ez az ábrázolási mód életszerűvé, mozgalmassá, dialektikussá teszi a fejlődés felvázolását. Így sikerült a munkásmozgalom történetét a nemzeti történelem általános menetével együtt bemutatni. Ezáltal a tényeken keresztül is meggyőzőnek hat a munkásmozgálynak és harcának mint a legforradalmibb és legkövetkezetesebb osztálynak, valamint a nemzet jövője letéteményeseként való ábrázolása. Így, mivel a magyar munkásmozgalom harca a nemzeti történelemmel és a nemzetközi munkásmozgalommal párhuzamosan kerül bemutatásra, sokkal erőteljesebbé és meggyőzőbbé vált a proletármunkásmozgálságért és a magyar nép jövőjéért folytatott küzdelem megértése.

Az öt fejezetben való tárgyalás a magyar munkásmozgalom fejlődésének periodizációját is jelenti. Az első fejezet a magyarországi szocialista mozgalom ki-fejlődését tárgyalja a századfordulóig, míg a második a szociáldemokrata mozgalom erősödését, a baloldali ellenzék kialakulását vizsgálja az I. világháborúig. Külön fejezet foglalkozik az I. világháború alatti munkásmozgalommal, a forradalmi válság kialakulásával. A negyedik fejezet az 1918-as polgári demokratikus forradalmat, a KMP szocia-

lista forradalomért vívott harcát tárgyalja 1918. október és 1919. március között. A kötet a Tanácsköztársaságról szóló külön fejezettel zárul. A könyvet a fontosabb események időrendi táblázata egészíti ki, és jól szerkesztett, eddig alig vagy ritkán látott fényképek illusztrálják.

A mű nagyon széles tablón vonultatja végig a magyarországi munkásság osztályá szerveződésének különböző állomásait, nem mulasztja el a kiemelkedő jelentőségű tömegmozgalmakat, az uralkodó osztályokkal szemben folytatott szakadatlan osztályküzdelmeket. A tömegmozgalmak bemutatása mellett megkülönböztetett gondossággal és körültekintéssel kezeli a különböző hazai és nemzetközi áramlatokat is, s az összehasonlítás esetében kimutatja a fellelhető különbségeket, mindig mellőzve a megalapozatlan általánosításokat. Az összefoglalás részletesen foglalkozik a magyarországi szociáldemokrata párt e korabeli tevékenységével. Gyökeresen szakít a korábbi vulgarizált értékelésekkel, több oldalról mutatja be a párt tevékenységét, eredményeit, érdemeit, erőnyeit, de nem mulasztja el a fennálló le-

hetőségekből adódóan a hibák, a felelőség, a mulasztások, tévelygések megállapítását sem. Az SZDP tevékenységének mércéje a kor által megszabott lehetőségekből, valamint más és az SZDP-n belül is működő baloldali mozgalmak állásfoglalásából adódik. A magyar forradalmi munkásmozgalom története ugyanilyen sokoldalú megvilágításba helyezi az első világháború alatti munkásmozgalmi tevékenységet, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom magyarországi hatását, a KMP egyre növekvő tömegbefolyásának kérdését, a Tanácsköztársaság dicső küzdelmeit. Értékelései minden esetben a felvetődött elméleti és gyakorlati problémák marxista eszmeiséggel párosuló komplex elemzése nyomán születnek.

A kötet részletesen foglalkozik a magyar munkásmozgalom különböző vezetői tevékenységének bemutatásával is. Stílusa, nyelve olvasmányos, magyarázó; egyaránt kielégíti a magyar munkásmozgalom történetével éppen csak ismerkedő és az elmélyült szintézist kereső olvasó igényét. (Kossuth Könyvkiadó 1966.)

VARGA LAJOS

HÁROM NOVELLAGYŰJTEMÉNY

VÉSZI ENDRE: ARANYSZOBA

Néhány éven belül a harmadik olyan novellás kötetet olvashatjuk Vészi Endrétől, amelyből egy nagyon tudatos írói világ képe bontakozik ki. A *Lakoma hajnalban* és a *Darazsak támadása* c. kötetben kezdte el Vészi azt a novellatípust kialakítani a maga írói világában, amelyről így vall: „a novella sűrített dráma. Nem kivonat, nem zsugorítás — költői sűrítés.” S a drámaíró és költő Vészi talán ebben a műfajban tudta a legsikeresebb műveket alkotni írói fejlődésének újabb szakaszában. Novelláiban teljes emberi sorsokat kapunk költői tömörítésben.

Az *Aranyszoba* c. új novellás kötetnek alcíméül azt is írhatnánk: megsértett önérzetek történetei. Vészi e novelláiban a humánumnak az nagyon fontos elemét teszi a középpontba, amely az emberi önérzet valamilyen összeütközését ragadja meg, Emberi méltóság és szegény, megalázás összeütközései foglalkoztatják leginkább e kötetben. Nem elvont képletek alapján szól a humánurnól, ha-

nem valódi, mai sorsok eleven, feszült megjelenítésével. Az emberi élet egy-egy olyan lényeges pillanatot ábrázolja, amikor az ember rádöbben magámaradottságára, az öregedésre, sorsának fordulatára. Ezek a pillanatok többnyire tragikusan jelennek meg.

Tragikus az a pillanat, amikor a magányos özvegyasszony rádöbben arra, hogy számára a szerelmet már csak a távolsági autóbusz mindig változó kalauza jelentheti a végállomáson (*Távolsági történet*) — s az öregedő zenész tragédiája is akkor teljeseedik ki, amikor rájön, már nincs szükség játékára (*Óvári duó*).

A rádöbbenés és a beletörődés mellett a sors elleni emberi lázadás is foglalkoztatja Vészit. A lázadás — a csúnya gépirónó esetében — akti mindig ingyen gépeli főnökei különmunkáit — megszegyenítő a hőst körülvevő emberi környezetre (*Elszámolás*). Máskor a lázadás az öngyilkosságot jelenti, mint például a sikertelen énekesnő számára (*Nerc belépő*). Figuráinak sértett önérzete nem